

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,
ажылчы чоннар депутаттарының область Советиниң органы

1954
ИЮНЬ

10

ЧЕТВЕРГ

№ 116 (3053)

ӨРТӨӨ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Москваның үндүзлекчизи Юрий Долгорукийге тураксаалдың байырлыг ажиттынылгасы (2 арын).

Ф. Константинов.—Төгү материаллизи — нинтилет хөгжүдөзүнн хоойуларының дугайында эртем (3 арын).

И. Чорбаев.—Садыгжының чединикини (4 арын).

И. Маадыр-оол.—Продукцияның шинарын бедилер (4 арын).

А. Кумаак.—Спортсменнениң мергежилги өстүрбей турарында (4 арын).

Даштыкы херектер министрлериниң Женева чөвүлел хуралы (4 арын).

Төрзэн чурттуң чаагай чоруунга, чоннуң эрге-ажыына

ССРЭ-ниң улус ажил-агыын хөгжүдөзүнн (1954 чылдагы) Күрүне чээшкиниң үндүрер дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалы бөгүн парлаатынып турар.

Чаа чээшкиниң үнген сорулганы чазактың доктаалында тодаргай айттынган: ол чээшкини бешки беш чыл планын боттандыраарының талазы-биле хемчеглерни акшаландыраарына чоннуң акша-хөреңгизин кириштирер сорулга-биле үндүргөн.

Ол доктаалды радио-биле чарлаан соонда бистиң чуртувустуң хоорайларында болгаш көдээинде чээшкинге бижидишкин дораан эгелзэн. Чээшкини үндүргениниң сорулганы улустуң үндезин, амьдыралчы эрге-ажыктарына тааржып турар деп чүвени бижидишкиниң баштайгы шактары тодаргай көргүскөн. Чаа чээшкиниң чединикиниң дугайында, чоннуң бүгү кезектериниң — ажылчыларның, колхозчуларның, интеллигенцияның ортузунда чангыс эп-сеткилдиг болгаш организастыг бижидишкени дугайында медээлер областың бүгү булуңунарында кээп турар. Боттарының ийи недетте ажил төлөвирин күрүнеге чегдирип тура, ажилчы чоннар болза, чаа чээшкин тайбың тургузушкунуң планын чединикиниң боттандыраарына дөгүм болур, бо чээшкинден күрүнең алган акша-хөреңгизин Төрзэн чурттуң чаагай чоруунга, чоннуң эрге-ажыктарына ажилатынар деп быжыг бүзүрелин илергейлеп турарлар.

Коммунистг партияның болгаш Совет чазактың бүгү ажил-чорудалганы Совет күрүнеңи күчүзүн улам ынай бижыдарынын, бистиң улустувустуң чектелешкиниң сорулгаларына, ажилчы чоннарның үргүлчү өзүп турар материалдык болгаш культурулуг негеддерин максималдыг хандырып бээриниң сорулгаларына чыгырткан. Ол чорукту ажилчы чоннарның, тараачыларның материалдык чаагай байдалының болгаш культурулуг денелениң өздүлгези, массалыг херектел бараанына өртектерин дес-дараалыг чингелдери, чуртталга болгаш культура тудушкунуң шапкын калбарышкыны тодаргай херечилеп турар.

Чоннуң массалыг херектел бараанын бүдүрүп үндүрерин көвүдөдириниң улуг программанын партия болгаш чазак ажылдап кылган. Ону чединикини боттандырып турарының түңнелинде калбак херектел бараанын бүдүрериниң болгаш садыглап саарарының беш чылга көрдүнгөн планы бир чыл бурунгаар, бо чылын күүсетинер. Чоннуң чаагай чоруу дээш соксаал чок сагыш салышкынының ачызында ажилчы, албан-хаакчыларның боттуг ажил төлөвирин болгаш тараачыларның сорулгалары дыка өскөн.

1954 чылда чуртталга тудушкунуңа капитал салышкынының хемчээли эртен чылдыгында 35 хуу өскөн. Массалыг херектел бараанының үүрмөктөп садар өртөз 1947 чылдында барык-ла 2,4 катап чийк. Улус чырыдышкынына, кадык камгалалына, социал страхованыне херектел чарыгдал чыл бүрү өзүп, ам 141 миллиард рубль болуп турар.

Көдээ ажил-агыга

ЛЕНИНГРАД. Лепса аттыг завод Узбек, Грузин болгаш Украин, республикаларже суг дамчыдылганын арматураларының улуг бөлүүн чоруткаш, ооң-биле көдээ ажил-агының чагыгыларының чартык чылда программанын күүсеткен. Тажик ССР-ниң кандаачал черлерин сугтарына херектиг вентиляторни болгаш өске-даа арматураларына Сталин-абдече хуусаазында бир ай эрте чүдүрүп чоруткан.

СТАЛИНСК. Кузнецкиниң Сталин аттыг металлургия заводу Казахстаның кур болгаш куруккан черлерин ажылдап кирип ап турар районнарының чаа суурларына хереклетинер хову вагоннары болгаш көжүп чоруур чунар-бажынар белеткээрине херектиг калбак демирлерниң бөлүүн чүдүрүп чоруткан. Чагыз июль айының оналгасында ажыр хуусаа бетинде күүсетинген.

Кузнецкиниң металлургия көдээ ажил-агының херектелине баар дыка хөй санын демирин чүдүрүп чорутканнар. Совхозтар министр-

Нинтиниң бүдүрүлгези бисте кижиге, ооң үзүктөлчөк өзүп турар херектелдеринге чыгырткан. Ол херектелдериниң эң долу хандыраар дээш бисте чаа-чаа заводтар болгаш фабрикалар өзүп үнүп, Куйбышев, Сталинград, Каховка, Кама, Горький, Обь болгаш өске-даа черлерде кайгамчык улуг гидроэлектростанциялары туттунуп турар. Ол бедик чааган сорулга ам ажилдап турар бүдүрүлгелер калбарып, эң чаа техника-биле чөсөгленип турар.

Партияның Төп Комитетиниң сентябрь болгаш февраль-март пленумнарының шийттирлерин эзугаар көдээ ажил-агыны күштүг көдүрериниң программаны аныттыган. Чоокку чылдарының дургузунда күрүне белеткелдер болгаш салып алышкынар эзугаар 1953 чылдында 35—40 хуу хөй тараалыг турарының сорулганы салдынган. Ол сорулгалары чединикиниң күүседир, аты-чем талазы-биле чоннуң өзүп турар херектелдерин эң долу хандыраар дээш кур болгаш куруккан черлерин шингээдиң алыры бүгү чуртта калбарган.

1954 чылдың чээшкини 16 миллиард рубль кылдыр үндүргөн, ол түң 1952 чылдың чээшкининден барык ийи катап эвээш. Ындыг болза-да, нинтиниң бүдүрүлгезин хөгжүдөзүн, ажилчы чоннарның материал-культурулуг негеддерин хандыраарына күрүне бюджетинден чарыгдалдар эртен чылдарында чүгө эвээжөөзүн эвес, харын дыка өскөн. Ол чорук болза, бистиң чуртувустуң экономикалык күчүзүнү улам быжыкканы дугайы, күрүне бюджетинге улус ажил-агының кирир акша-хөреңгизиниң үлүг-хуузу дүргөн болгаш үзүктөлчөк өзүп турар, а чоннуң кирир акша-хөреңгизиниң үлүг-хуузу эвээжен турар дугайын херечилеп турар. Ооң-биле-инде ажилчы чоннардан бижидилгени оларның ийи недетте ажил төлөвириниң хемчээлинде ажыр хүлээп ап болбас деп, бүдүрүлгө, албан черлеринге, саң органиларына чазактың айтышкыны болза, ажилчы чоннарның амьдырал денелени улам ынай бедилер дугайында, совет өг-бүлө бүрүзүнүң бюджетиниң дугайында Коммунистг партияның болгаш Совет чазактың сагыш салышкынын улам тода көргүзүп турар.

Чаа чээшкини үндүргенине хол-баштыр ажилчы, албан-хаакчыларның, колхозчуларның, интеллигенцияның хуралдары база кайда-даа бижидилгени баштайгы хүнү совет патриотизминиң улуг күжүнүң. Коммунистг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр бүгү улустарының сырый каттышканының күчүлүг чаа көргүзүп болган. Ол хуралдар болгаш хоорайларда, көдээ бижидилгениң чоруп турарының организастыг, чангыс эп-сеткилдиг чоруу болза, совет улус Коммунистг партияны болгаш Совет чазактың ажилдап кылган политиказын экин-биле деткип турар деп чүвени бүгү күш-биле көргүскөн. Ол политика бистиң улустуң амьдыралчы эрге-ажыктарына тааржыр, ону боттандыраарына совет кижилер күштерин-даа, хөреңгизин-даа харамнанмас.

ИЖЕВСК. Яхшур-Бодынский районунуң Молотов аттыг колхозун шефке ап турар Ижевскиниң Ленин аттыг тууду материалдарының заводунуң коллективни ийи чүс бежен метр узун турттуг аскылыг оруктун монтажын ол колхозка кылып дооскан. Шефтээшкин колхозчуларының үрезин тараалары болгаш удобренелерини сөөртүрүңгө дузалаан, ол чорук бода тараа культуураларын кыска хуусаада чорудар арганы берген.

Хоорайның бүгү улуг-улуг бүдүрүлгелери чоокку районнарының көдээ ажил-агы артельдеринге шефт турарлар. Олар парник рамаларын белеткеп, теплицага хереклетинер металл конструкциялары кылып, фермалары механизастаарына, көдээ ажил-агы чөсөк-херекселдерин септээрине дузалажып турарлар. (СЭТА.)

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде ССРЭ-ниң улус ажил-агыын хөгжүдөзүнн (1954 чылдагы) Күрүне чээшкиниң үндүрер дугайында

ССРЭ-ниң хөгжүдөзүнн бешки беш чыл планын боттандыраарының хемчеглерин акшаландыраарына чоннуң хөреңгизин кириштирер сорулга-биле ССРЭ Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаатканы болза:

1. ССРЭ-ниң улус ажил-агыын хөгжүдөзүнн (1954 чылдагы) Күрүне чээшкини 16 миллиард рубль түндүг кылдыр 20 чыл хуусаалыг үндүрер.

1954 чылдың июнь 9-та ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде бадылаан ССРЭ-ниң улус ажил-агыын хөгжүдөзүнн (1954 чылдагы) Күрүне чээшкининиң СААВАРЫ

1. ССРЭ-ниң улус ажил-агыын хөгжүдөзүнн (1954 чылдагы) Күрүне чээшкини 1954 чылдың декабрь 1-ден 1974 чылдың декабрь 1-ге чедир хуусаалыг үндүрер.
2. Чээшкини чүгө чоннуң ортузунга сайгарары-биле үндүргөн.
3. Чээшкин разряд бүрүзүнде 100 миллион рубльдин разрядтарга хууаалынар.
4. Чээшкин разряд бүрүзүнде 20000 сериялардан тургустунар. Разряд бүрүзүнүң сериялары № 160001-ден № 180000 чедир номерлериг болур.
5. Серия бүрүзүнде облигациялар № 01-ден № 50-ге чедир номерлериг болур.
6. Облигациялары 500, 200, 100, 50, 25 болгаш 10 рубль үнелиг кылдыр үндүрүп турар.
7. 500 болгаш 200 рубль үнелиг кылдыр үнген облигациялар чангыс серияны чүс рубльдин беш азы ийи облигациялардан беш азы ийи номерлиг кылдыр тургустунар база облигацияда демделетинген номер бүрүзүңгө чангыс улга таваржыр беш ийикле азы ийи ойнаашкынарны алыр эргени бээр.
8. 50, 25 болгаш 10 рубль үнелиг облигациялар болза, чүс рубль үнелиг облигацияларны кезектери болур болгаш чүс рубль үнелиг обли-

гацияларга таварышкан ойнаашкыны кезектерге чарганын үлүүн (1/2, 1/4, 1/10) алыр эргени бээр.
5. Чээшкиниң облигацияларының талазы-биле бүгү орулгалар ойнаашкынар хевирин-биле төлетинер.
Ойнаашкынарның нинти түңү чээшкиниң чээрби чыл хуусаазының дургузунда ортумаа-биле чылда 3 хуу кылдыр доктаатынган.
Чээшкиниң чээрби чыл хуусаазының дургузунда бүгү облигацияларны 35 хуузу ойнаар, ычнаарга облигацияларны оон арткан 65 хуузу оларны чогуур үненин эзугаар төлетинер.
Ойнап алган облигация төлетинер болгаш оон ынайгы тиражтардан казытынар.

Облигацияларны чогуур үненин (чүс рубльди) кириштирбишаан, чээшкиниң ойнаашкынары чүс рубльдин облигацияларына 10.000, 5.000, 1.000 500 болгаш 200 рубль хемчээлдиг кылдыр доктаатынар.
6. Чээшкиниң чээрби чыл хуусаазының дургузунда ойнаашкынарның 40 тиражтары — чыл бүрүде ийи тиражтап чорутунар.
Ойнаашкынарның тиражтары 1955 чылдан эгелзеш ССРЭ-ниң Саң Министрствозунуң доктааткан хуусааларында чорутунар.
7. Чээшкиниң разряд бүрүзүңгө, тодаргайлаарга, 100 миллион рубль бүрүзүңгө ойнаашкынарның тиражтарына мооң адаанда ойнаашкынарның саны таваржыр:

8. Ойнаваан облигациялар 1959 чылдың декабрь 1-ден эгелзеш, чээшкиниң төңчүзүңгө чедир 15 чылдың дургузунда оларны чогуур үненин эзугаар төлетинер (садып алдынар).
Чээшкиниң 100 миллион рубль бүрүзүңгө: 1959—1964 чылдарда чыл бүрүде-ле 1.000.000 рубльдеп, 1965—1969 чылдарда 1.900.000 рубльдеп, 1970—1974 чылдарда — 9.900.000 рубльдеп садып алдынар.
Чээшкиниң 1959—1973 чылдарда садып алдына чогуур облигациялары төлетинериниң чыл бүрүдеги тиражтары-биле тодаргайлаатынар. Төлетинериниң тиражтары чорударының хуусааларын ССРЭ-ниң Саң Министрствозу доктаадыр.

Чүс рубльдин облигацияларына чогуур үненин-биле казы таваржыр ойнаашкынарның хемчээли	Таваржыр ойнаашкынарның саны	
	Бир тиражга	Бүгү 40 тиражтарга
10.000 рубль	1	40
5.000 "	10	400
1.000 "	50	2.000
500 "	500	20.000
200 "	8.189	327.560
Ойнаашкынарның нинти саны	8.750	350.000
Ойнаашкынарның нинти түнү (рубль-биле)	1.997.800	79.912.000

Төлетинериниң тиражтарына үненин облигацияларны акшаларып 1974 чылдың декабрь 1-ден эгелзеш чандырып бээр.

9. Ойнаашкынарга таварышкан облигацияларны, база ол ышкаш чогуур үненин эзугаар садып алышкына кирер облигацияларны 1975 чылдың декабрь 1-ге чедир төлетип алыры-биле кирип болур; ол хуусаа эртен соонда төлээшкинге кирбээ облигациялар боттарының күштүн оосунар болгаш төлээшкинге кирбес.

ССРЭ-ниң Саң министри А. ЗВЕРЕВ.

Чаа күрүне чээшкиниңге ажилчы чоннар улуг сорук киришкени бижидип турар

Колхозчулар бижидип турар

ССРЭ-ниң улус ажил-агыын хөгжүдөзүнн (1954 чылда үндүргөн) чаа Күрүне чээшкини үндүргенине алдар болдурган хурал Кызылдың көдээ районунуң «Баян-Хем» көдээ ажил-агы артелине дүүн болуп эртен. Эр, херээжен колхозчулар хурал болган черин долдуруп олтурган турган.

ССРЭ-ниң улус ажил-агы хөгжүдөзүнн чаа Күрүне чээшкини дугайында таныдылганы райкомунуң төлээлекчизи таныштырган.

Дараазында санал эгелзэн. Бир дугаарында колхозтуң ногаа бригаданың звеночузу 63 харлыг Данзын ирей холун көдүргөн. Ооң чугаазын минтингиңиң киржикчилери улуг сонургал-биле дыңнаан. Эш Данзынниң чугаалааны болза:

—Шаанда бистер, ядылар эң түреңги болгаш зар-берге амьдыралдыг чоран бис. Улуг Октябрының улуг орус улустуң ачызында ам кайгамчыктыг каас-чараш чурттал чор бис. Ам бистиң колхозу-вусту безин көрүңерден. Чаа-чаа техникалар үргүлчү кээп турар. Күш-ажыл кытыры безин чинк болгаш өөрүңчүг апарган шаг-дыр.

Бөгүн бистер чаа чээшкинге бижидип турар-дыр бис. Бистиң бижидишкиниң Төрзэн чуртувустуң чаагай чоруунга бараан болур болгай. Ол акшаларыныс бисте дедир келир. Ол келирде көдээ ажил-агының чаа чөсөк-херекселдери, машиналары болуп хуулуп келир. Кижилер бүрүзү чангыс кижилер бижидилди! Ооң-биле Коммунистг партияны болгаш Совет чазавысты өөртүүл, эштер!

Эш Данзынниң чугаазы динмитиг адыш часкаашкынага ужурашкан. Ол боду 150 рубльдин облигациязын туда садып алган.

ССРЭ-ниң улус ажил-агыын хөгжүдөзүнн (1954 чылдагы) Күрүне чээшкининиң чүс рубль үнелиг облигациязының хевирин.

Тайбың тургузушкун дээш

БАЙ-ХААК. (Телефон-биле). Чаа чээшкини үндүргенин Тайды районунуң ажилчы чоннары чангыс эп-сеткилдиг деткип турар. Радио дамчытыр чазактың делегелени дыңнааш, ажилчы чоннар боттарының коллективтериниң, колхозтарының аайы-биле хуралдарына чыгылаш, артыкшалдыг хөреңгизин күрүнеге чегдирерин өөрүшкү-биле медделеп турарлар.

Бай-Хаак МТС-тин төвүңгө 80 ажыг кижилер кирип минген болган. МТМ эргелекчизи инженер эш Кравченкоңуң чугаалааны болза:

—Чээшкини сайгарганында кирген акша-хөреңги тайбың тургузушкуну улам ынай калбартырына, совет кижилериниң материал-культурулуг байдалын бедилерине баар деп чүвени билдир бис. Бистиң механизаторларымыс кур болгаш куруккан черлерин шингээдиң алыр дугайында партияның шийттирине сорук киргеш, бо чылын чакы ажилдары үлгерлиг чоруткан, чайгы чер болгаш кур чер андарарының планын күүсеткен.

Сталин аттыг колхозтуң кежигүнү эш Узуң-оол колхозтуң хөй кижилер кирип минген хуралына сөс алгаш:

—Бистер чаа чээшкинге чангыс эп-сеткилдиг бижидер бис. Ол чээшкин бистиң Төрзэн чуртувустуң күчүзүнүң улам быжыгарына, колхозчу ховуларның чектелешкени болгаш бистиң амьдыралымыстың улам чаагайларына дөгүм болур — деп чугаалаан болгаш 300 рубльдин облигациязын туда садып алган.

Чээшкинге бижидишкин бүгү районда ажилчы чоннарың патриотч бедик көдүрүлүшкүнүң демдээ-биле чединикиниң үргүлчүлөп турар.

ССРЭ-нің профессионал эвилелдеринин XI съездизи

Июнь 7-де Москвага ССРЭ-нің профессионал эвилелдеринин XI съездизи ажилын эгелзэн.

Съезд ажиттынар мурнунда-ла Кремльди Улуг Ордузуну задаларын совет ажилчын алгынын, интеллигенциянын эд эки төлзөлкелери, ССРЭ-нің улустарынын алдарлы оолдары болгаш кыстары дола берген. Профэвилелдеринин съездизинге ажилчыннардың болгаш албан хаакчыларның профэвилелдеринин дөртен миллион кежигүнерин төлзөлзэн 1364 төлзөлр сонугтурган.

Хей санныг аалчылар—үлөтүрүүнү чартыкчылары, көдээ ажил-агынын ажил-ишчилери, эртемниң, литератураның болгаш уран-чүдүдүн ажилдакчылары, хей санныг хей-ниити организацияларынын төлзөлкелери олуржуп турар.

Даштыкы аалчыларга лажалар долгулаан. ССРЭ-нің профэвилелдеринин съездизинге даштыкынын хей санныг профэвилелдер болгаш ажилчыннар организацияларынын төлзөлери келген. Профэвилелдеринин Бүгү-делегей федерациянын төлзөлери олуржуп турар, оларын федерациянын чиниге секретары Луи Сайян баштап келген.

Хүндүскүң 12 шак. Президиум столунун артында олуттары ВЦСПС-тин даргазы эш Н. М. Шверник, ВЦСПС-тин секретарлары элзэн, лажаларда—СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнери эштер К. Е. Ворошилов, Г. М. Маленков, А. И. Микоян, Н. С. Хрушев, СЭКП ТК-ның секретарлары эштер П. Н. Поспелов, М. А. Суслов оларын төлзөлөр болгаш аалчылар туруп келген, динметтиг, үргүлчүлдегиди адыш часкаашкыны-биле байырлап турган.

Съездини ВЦСПС-тин даргазы эш Н. М. Шверник ажиткан.

Профессионал Эвилелдеринин Бүгү-эвилел Төп Чөвүлелинин мурундан эш Шверник төлзөлөргө болгаш аалчыларга—даштыкынын профэвилелдер болгаш ажилчыннар организацияларынын төлзөлкелеринге изиг байыр чедирген. Ленинниң өлүм чок херезини үргүлчүлдегизин, улуг баштыкчы—Иосиф Виссарионович Сталинниң чырык тураскаалын съезд туруп эбулаан.

Съездиниң удуртуп органнын сонгаан. Президиумнун составында—67 кижя.

Совет Эвилелинин Коммунист партиянын Төп Комитетинин Президиумунун кежигүнери эштер Н. А. Булганга, К. Е. Ворошилов, Л. М. Каганович, Г. М. Маленков, А. И. Микоян, В. М. Молотов, М. Г. Первухин, М. З. Сабуров, Н. С. Хрушев составтыг күндүлүг Президиуму создат улуг көдүрүшкүн-биле сонгаан.

Ооң соонда съездиниң секретариаттын, редакция болгаш мандат комиссиясын сонгаан. Мооң дараазындагы хүн айтырыгларын хүлээп алган:

1. Профессионал Эвилелдеринин Бүгү-эвилел Төп Чөвүлелиниң отчет-илеткелди.

2. ВЦСПС-тин Төп ревизия комиссиянын отчет илеткелди.

3. ССРЭ-нің профессионал эвилелдеринин Уставына өскертилгелер дугайы.

4. Профессионал Эвилелдеринин Бүгү-эвилел Төп Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тин Төп ревизия комиссиянын сонгудалары.

СЭКП ТК-ның секретары эш М. А. Суслова сөс бээрге, олуршканнар изин-биле уткаан. Совет Эвилелинин Коммунист партиянын Төп Комитетинден болгаш ССР Эвилелинин Министрлер Чөвүлелинен съездиге байырлыг бижикти ол номчуп дынаткан. Коммунизмниң школазы—совет профэвилелдеринин алдар болдурган, Совет Эвилелинин алдарлы ажилчын агызына болгаш улусчу интеллигенцияга алдар болдурган, социалист улуг Төрзөн чуртка алдар болдурган йөрзөлдери олуршканнар туруп алгаш, изиг байырлаашкын-биле харыялап турган.

Ооң соонда бирги айтыргыны чугааладырчыне съезд кирген. Илеткел кылары-биле ВЦСПС-тин даргазы эш Н. М. Шверникке сөс берген, ону төлзөлөр болгаш аалчылар изин-биле уткаан.

—Совет профэвилелдеринин Коммунист партиянын удуртулазы-биле ажилчыннардың болгаш албан хаакчыларның калбак массаларын улус ажил-агынын планнарын долдур болгаш ажыра күүседери дээш, көдээ ажил-агынын бүгү адырларынын болгаш улус херегелениниң чүдүлдериниң бүдүрүлгезиниң улуг көдүрүшкүнүнү талазы-биле эд чугула сорудаларын боттаандары дээш демиселче мобилизациянын талазы-биле улуг ажалды чорутканын ол чугаалаан.

Коммунист партиянын тургусканы болгаш кижизиткени ССРЭ-нің профэвилелдери социалист экономканың чайгылыш чок хөгжүлдези дээш демиселештишкен, болуңуң хүрээленин быжылгап, В. И. Ленинниң болгаш Ленинниң херезиниң улуг уламчылакчы—И. В. Сталинниң айткан оруу-биле бистиң чуртувусту

бүзүредиге аппарат чыдар партияны болгаш чазакты долгандыр ажилчыннарны болгаш албан хаакчыларны улам-на сырый каттыштырган.

Совет Эвилелинин Коммунист партиянын Төп Комитетинин болгаш ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелиниң байырлыг бижиниң съездиниң төлзөлери улуг ханышкын-биле, кайгамчык улуг өөрүшкүнүң болгаш эд улуг харысалганың сеткил сагачы-биле дыннаан деп эш Шверник чугаалаан.

—Совет Эвилелинин Коммунист партиянын Төп Комитетинин болгаш ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелиниң оларын дээш могаг чокка ажалдап турары бүгү сорулгаларын боттаандарынын нүбүрү-биле чаа күш-ажылчы көдүрүшкүнчө ажилчыннарны болгаш албан хаакчыларны совет профэвилелдери мобилизациянын съездиниң мурундан бистиң партияныстың Төп Комитетинге болгаш бистиң чазавасына бүзүредириниң меңзэ чөпшээрер көрүрчү—деп төлзөлөр болгаш аалчылар динметтиг адыш чаксап турда Н. М. Шверник меделгези.

Социалист тургузуушкунга Совет Эвилелиниң ажилчы чоннарынын чедип алган чедижинининиң дугайын илеткелчи уламчылап чугаалаан. Совет Эвилелинин Коммунист партиянын XIX съездининиң айткан программазын совет улустун чедижинини боттаандары турарын херечилеп турар сан-мездэлерин ол көргүскөн. Социалист үлөтүрү ол дугайын эд бедик хөгжүлдиге капиталисттиг чурттарның безин күзөп шыдавыш шак мындыг темпирлер-биле хөгжүп турар. Эрткен чылдын үлөтүрү бүдүрүлгезиниң хемчээли 1950 чылдынга дейнээрге, 45 хуу улгаткан. Совет бүдүрүлгелерде продукция үндүрүлгези соксаал чокка улгадып, ооң шынары экижиң, бот-чүне кудулап турар. Партиянын болгаш чазактын алган хемчегелеринин ачызында 1953 чылдың ийги чартында үлөтүрү улус херегеленини барааннарын чылдың бирги чартынага дейнээрге 30 миллиард хөй рубльге үндүргөн. Бо чылдын үлөтүрү продукциянын үндүрери 1950 чылдынга дейнээрге барык 60 хуу улгадыр. Ынчангаш бистиң чуртувуска бешик беш чыл планының онаалгазы чедижинини-биле долдур болгаш ажыра күүсетипер.

Экономиканы милитаризацияга болгаш каш борбак капиталисттик монополияларның калчаалыг байышыкыныче болгаш миллион-миллион ажилчы чоннарынын дыналып көрбөн хоозурап-ядараашкыныче алпар чыдар чепселенишкенин эңдер бөдүрер чорук хүн келген тудум күштелип турар капиталисттик күрүлелерде байдал сыр өске болуп турар. Американын Каттышкан Штаттарында өзүп олурар экономиканың кризис бодунуң үредекчи хөдөлүшкенин улам калбаа-биле непердепип турар, ооң уржуктары барык бүгү капиталисттиг чурттарда биддинип турар. АКШ-та үлөтүрү бүдүрүлгезиниң буураашкыны чоруп турар. Ам ол чуртта 15 миллион хире бүдүн азы кезик чамдык ажил чоктар санатынып турар. Чонунуң садып алыкчы аргазы кудулап турар. АКШ-та амдырал үнөзи 1953 чылдың ийги чартында 1947 чылдынга дейнээрге 21 хуу, Англияда—40 хуу, Италияда—23 хуу өскөн. Колония болгаш хамаарылгалы чурттарны ажилчы чоннары оза аар-берге байдалдарда туруп турар.

—Эрге-медел чок байдал болгаш шыдажы аргажок дарлал улус масаларынын таарзынас чоруюнчу чалгын хайныктырып, капиталдык чурттарында ажил соксадышкынын шимчээшкенин көвүдөпип турар—деп оратор меделгезэн.—Капиталисттиг чурттарны ажилчы чоннары боттарынын амдыралчы эргелери дээш, хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш демиселче шиптирли-биле көдүрүп үнүп турар. Капиталисттерге эвес, харын боттарына ажалдап турар Совет Эвилелиниң, Кыдат Улус Республиканың болгаш улус демократиянын чурттарынын чедижинини бүгү делегейди ажалчы чоннарына бүзүредип синиктирип, капиталисттик дарлалдан хосталга дээш, кижя төрөлетениң чырыктылыг келир үези дээш демиселче оларын көдүрүп үндүрүп турар.

Улус ажил-агынын хөгжүлдезинге профэвилелдеринин киржилгезин, социалисттиг чарышты организациянын айтырыгларын илеткелчи тодаргай чугаалаан. Чарыштың чорудулазында бүдүрүлгелериниң чартыкчыларынын болгаш муракчыларынын хей санныг калдары өскөн. Бүдүрүлгениң чартыкчылары—ол дээрге, бүдүрүлгениң бүгү-ле чаа-чаа курлавырларын могаг чокка илердин, техниканы угаангыр ажаллап, боттарынын күш-ажылын чаа эбу-биле организациялап турар эң-не мергежилдик, техника талазы-биле билгилди ажилчыннар-дыр. Ол дээрге, бүгү ажилчыннар болгаш албан хаакчылар оларга деневиржип ужурулуп, бистиң шиптилелиниң муракчы ажил-ишчилери-дир. Профэвилелдер-

иниң сорулгазы чүл дээрге, дуржулганы болгаш инициативаны бүгү хемчегелер-биле деткири, оларын ажилчыннарның болгаш албан хаакчыларның калбак массаларына чедирин болдурары болур.

Бистиң үлөтүрүвүсте болгаш көдээ ажил-агынын чыгыш-ажылдык бүдүрүкчүлүгү бедилеринге кайгамчык улуг аргалар бар болуп турар дээрзин оратор чугаалаан. Ындыг турбуже хей-хөй бүдүрүлгелерде болгаш улус ажил-агынын элзэн хөй адырларында ол аргаларны дыка четпес ажаллап турар. Бүгү үлөтүрүде ажилчыннарның күш-ажылы-биле бүдүрүкчүлүгү дайын мурнундагы денчелди 1948 чылда чедип алгаш, ажып эрткен турда, ол хөмүр даш үлөтүрүгө чүгүлө 1951 чылда чедип алдынган, а чамдык шахталарда ам-даа чедип алдынмаан. Ыш үлөтүрүнде болгаш тудугда күш-ажылдык бүдүрүкчүлүгүн талазы-биле план күүселдизинде херектиң байдалы таарымча чок болуп турар.

Ынчаарга чартыкчыларның хөй-хөй үнелиг эгелзешкенин калбаа-биле непертепип турар. Бо талазы-биле нургулайдык министрстволарның болгаш бүдүрүлгелериниң удуртукчулары, база профэвилел организациялары бурулуң. Профэвилелдериниң чамдык ажилдакчылары мурнакчыларның кайы-бир эгелзешкенин чүдүлдү деп көрүп, ону непертедирини талазы-биле шиптир хүлээп алып, шуугаар, чугаалажыр боордан башка ол айтыргы талазы-биле херек кырында чүңү-даа кылбайн турарлар.

Сөөлү чылдарда профэвилелдери база хамыктың мурнунда ВЦСПС массаларынын өзүп турар чогаадыкчы идеякенин баштаарынын орунуга социалисттиг чарышты удуртуп кошкаткан, а бүдүрүлгениң чартыкчыларынын дуржулганын непертедирин бодунуң бүдүрүлгө массалыг ажилына кол чүлү кылып алааннар.

Социалисттиг чарыш—дириг, чогаадыкчы херек. Ол өзү барымдалар чорукту, кассенциянын шыдажып алоас. Ындыг турбуже хөй-хөй бүдүрүлгелерде профэвилел организациялары чарышты хөгжүдериң талазы-биле организакчы ажалды чүлү-бүрү мездэлер, шынызгалар, отчеттар тургузары-биле, чарыл турарларын учеттаарынын хөй санныг бурткелдерин болгаш майкытарын ажалдап кылары-биле бо-ла солуй бээрлер. Бүгү-нитилелдиң социалисттиг чарыжынын түнелдерин үндүрениң бюрократсыг практиказы тургустуна берген. Чарыштың түнелдерин үндүрүп турган, ВЦСПС, профэвилелдер ТК-зы болгаш министрстволар чүгүлө бүдүрүлгелерин көрүп, фабрикалар болгаш заводтар, МТС-тер болгаш совхозтарын хождуп турарынын чылдагааннарын өөренип көрбөй турганнар, хождуп турар бүдүрүлгелерин муракчыларның денчелине чедир тырттарына тодаргай хемчегелерин төлөвилевиң турганнар. Фабрика-завод болгаш чер-чер комитеттери чарышча бүгү ажилчыннарның болгаш албан-хаакчыларның илеткелчи киржирин чедип ап, күш-ажылдык бедик бүдүрүкчүлүгүн чедип аларынын талазы-биле оларга дузалаар ужурулуп.

Ажилчыннарның болгаш инженер-техниктиг ажалдакчыларның чогаадыкчы инициативаны улам ынай хөгжүдериңниң чугула чепсез болза, бүдүрүлгө чөвүлдө хуралдары болур, ындыг хуралдар хөй-хөй бүдүрүлгелерде массаларынын коммунисттик кижизитилгениң эзулук школазы апарган.

Ажилчыннарның чогаадылгалыг болгаш рационализаторчунуң чоруну хөгжүдериңни, күш-ажылы сагылга-чурумну бүгү хемчегилг быжылдарынын талазы-биле профэвилелдериниң ажилын экижидери эргежок чугула. ВЦСПС болгаш профэвилелдериниң төп комитеттери ажил төлөвирин таарыштыгарынын айтырыгларынче кичээлгенин хөй салып, ажалчыннарның болгаш албан-хаакчыларның күш-ажылын төлөп бээрден деневиржип чорукту ууткаарын чедип алып ужурулуп.

Илеткелчи көдээ ажил-агынын көдүрүлүшкүнү дээш демиселде профэвилелдериниң киржилгезиниң дугайын чугаалаан. Чаа черлерин шиптедип ап турар районнарда машина-трактор станцияларынын болгаш совхозтарын ажалдакчыларын культурулук хандырарынын талазы-биле улуг хемчегелерин профэвилел организациялары боттаандыр турарлар. Көдээ ажил-агы культуруларының дүжүтүгү бедилер дээш, малдың баш санынын, ооң продуктулуунуң улам ынай өвүлдези дээш, тракторларын, комбайнларын болгаш көдээ ажил-агынын өске-даа машиналарын долдузу-биле ажалгаары дээш социалисттиг чарышты олар организациялап турарлар.

СЭКП ТК-ның сентябрь болгаш февраль-март Пленумары болза, көдээниң культуру-чарыдышкын албан черлериниң ажилынын денчел көдүрер, клубтарын болгаш библиотекаларын ажал чорудула-

зын диргизер, кино-чуруктарын доктаамал көргүзүп, суурларны радио-жудулганы күштедирер деп сорулганы салган. Машина-трактор станциязынын бүрүзүнө, совхоз бүрүзүнө кызыл булуңуң база көжүп чоруур библиотеканың ажиттынарын чедип алып херек. Кызыл булуңнар, клубтар болгаш библиотекалар турар бажыннарын бээр хүлээлгели, МТС болгаш совхозтарны ажалга агый удуртукчулары боттарынын негелдерини профэвилел организациялары бедидер ужурулуп.

МТС-терге болгаш совхозтарга күш-ажылды организацияларга, индустриалдык бедик культураны шиптедип киринерге шептиг улуг дузаламчыны үлөтүрү бүдүрүлгелериниң коллективтери көргүзүп болурлар.

Улустун чаагай чорунуң дугайында сагыш салышкын бистиң партияныстың болгаш чазавасынын дээди хоойлузу болуп турар деп эш Шверник чугаалаан. Ажилчын агынын болгаш тараачыларның маатнадыг чаагай амдыралынын болгаш культурулук денчелиниң үзүктө чок өвүлдөндөн, массалыг херегелденин барааннарын эртектелерин удаа-дараа чингедип турарындан, чуртталга болгаш культуру тудууш-чурунун калбарып турарындан ол сагыш салышкыны тодаргай илеретип көстүп турар. 1954 чылда чуртталга тудуунга капитал салышкынын хемчээли эрткен чыл-биле дейнээрге 35 хуу өскөн. Массалыг херегелденин барааннарына үрүмкөтөп садар эртерек ам 1947 чылда турганнан барык 2,4 катал чиник. Социал страхованини херекчилери чылдын-на улгайдып турар, ол бо чылын 24,7 миллиард рубль болуп турар. Профэвилелдеринин X съездизинден бээр санаторий-курорт эми-лгезинге 13 миллион ажалчыннар болгаш албан-хаакчылар минметкен. Оларның 12 миллион бичин уруулары пролет лагерлеринге чораннаар.

Ынчалза-даа ажилчы чоннарын материалдык болгаш культуру-амдырал негелдери хандыр бээриниң дугайында сагыш салбайн турар ажал-агы болгаш профэвилел удуртукчулары бисте база бар деп илеткелде чугаалап турар. Чуртталга тудуунуң планын Нефть үлөтүрүниң министрствозу, Тулук министрствозу доктаамал күүсетип турар. ССРЭ-нің Көдээ ажил-агы министрствозу болгаш ССРЭ-нің Совхозтар министрствозу чуртталга тудуушкуну багай чорудуп турар. Профэвилелдеринин ТК-зы, фабрика-завод болгаш чер-чер комитеттери бажыннарын, ниити чуртталга черлериниң болгаш культуру-амдырал албан черлериниң тудуушкунуну чорудулазын хынап, квартиралар үлөтүрүшкүн шын, шын эвезин контролдаар, чуртталга фондунуң септелгени хайгаар көөр ужурулуп.

Ажилчы чоннарын материалдык чаагай чоруну көдүреринге совет садыгы болгаш ниитиниң чеменилери черлерин калбартыры улуг ужуру-дузалыг. Үрүмкөтөп садылгаар бараан саарылгазынын өвүлдөз болгаш ниитиниң чеменилгезиниң байдалынын экижилгези турза-даа ол херекте улуг четпестер база бар. Магазинерге барааннарын херек ассортмент эбуугар үргүлчү кирбес, чеменин таарымча чок кылдыр белеткеп турар стловаалар ам-даа эвези эвес. Профэвилелдериниң Төп Комитеттери болгаш профэвилелдериниң чөвүлдери магазинериниң болгаш столоваларынын ажилынын талазы-биле күш-бурунуну контролон хандырар, совет садыгынын принциптерин үрээр чоруктар-биле шиптирлиг демиселди чорудар, чонну хандырарынын экижидилгезин чедип алып хүлээлгели.

МОСКВАНЫҢ ҮНДЕЗИЛЕКЧИЗИ ЮРИЙ ДОЛГОРУКЙГЕ ТУРАСКААЛДЫҢ БАЙЫРЛЫГ АЖЫДЫЛГАЗЫ

Совет чазактын шиптирин эбуугар Москваның 800 чыл болганы-биле холбаштоо оң үндезилекчи, шылгарангай күрүне болгаш шериг ажалдакчы Юрий Долгорукийге тураскаал тургустунган. Июнь 6-да найсаалдык Совет шөлүнгө ол тураскаалдык байырлыг ажиттынылганы болган.

Инеличек бүрүлөр-биле болгаш чекетер биле каастатынган яндирже хүндүскүнүң 2 шакта РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы А. М. Пузанов, ССРЭ-нің Культура министри Г. Ф. Александров, ажилчы чоннарын депутаттарынын Москва Советиниң күссомунуң даргазы М. А. Яснов, СЭКП Москва комитетиниң бирги секретары И. В. Капитонов, СЭКП-нің Москва хоорай комитетиниң бирги секретары Е. А. Фурцев, Совет Эвилелиниң Маршалы С. М. Буденный, Юрий Долгорукийге тураскаалдык авторлары Сталинниң шаиналдык лауреатары С. М. Орлов, архитектор В. С. Андриев болза өскөлөр үнүп келген.

Байырлыг митингиниң ССРЭ-нің Культура министри эш Александров ажиткан. Бодунуң чугаазына ол болза бүгү совет чурт-биле эң-не ха-

Социал хандырдылгаче, улус социал страхованкеже, болгаш чырыдышкыныче болгаш кадык-камгаладыкчы күрүнеңиң чарыгдалдары бистиң чуртувуста чыл-оруде улгайдып турар. 1954 чылда ол чарыгдалдар 141 миллиард рубль чедир өскөн. 1953 чылда ажилчыннарның болгаш албан-хаакчыларның пенсия хандырдылганына чарыгдалдар 1940 чылды-биле денээрге 4 катал өскөн. Санаторийлериниң болгаш дыштанылга бажыннарын четкизи дүргөн өзүп турар.

Оон ынай ажилчы чоннарын коммунисттик кижизитилгезинге профэвилелдериниң чугула ролун илеткелчи меделгези. Партиянын удуртулазы-биле профэвилелдери бүдүрүлгелерде болгаш албан черлеринде, ниити чуртталга черлеринде, клубтарда болгаш библиотекаларда яны-бүрү талаларды культуру-массалыг ажалды чорудуп турарлар. Олар лекциялар болгаш илеткелдерин, бүдүрүлгениң чартыкчылары-биле ужуражылгаларын, дыштанылга кежээлерин организациялап, культуру-техниктиг денчел бедилериниң талазы-биле ажилчыннарга дузалажып турарлар. Ийи миллион ажал ажилчыннар болгаш албан-хаакчылар бот-тывынгыр уран-чүдүлдү бөлүмдеринде кичээлдеп турарлар. Ынчалза-даа профэвилелдериниң культуру ажалынын калбарышкыны болгаш идеягы денчел тургустунуп турар негелдери хандыр боюн турар. Культуру албан черлериниң практиканын денчелденчелден, чангыс-аай хевирлиг чорукту чылдап, оларын ажилын идеягы ханы утка-биле долдуруп, ону хандыкшылдык болдурар херек. Отчет-туру үениң дургузунда профэвилелдери эки-тураның спорт ниитиледерин быжылгаларынын талазы-биле элзэн хөй хемчегелерин чорудуп, чус-чус муң активчи-организаторларын болгаш инструкторларын белеткээрлер. Күш-культура коллективтериниң болгаш күш-культура ажалчынын саны бо үениң дургузунда ийи ажал катал көвүдөз.

Профэвилелдериниң эки-тураның спорт ниитиледери бир миллион ажал мергежилдик спортсменерин белеткээрлер. ССРЭ-нің бүгү рекордтарыны болгаш чурттуң чемпионнарын аттарын чартыны амгы үеде профэвилелдериниң спортсменеринде болуп турар.

Ооң-биле калы хөй-хөй эки-тура спорт ниитиледеринде кошка удуртулганың ужурудан ажалчыннар болгаш албан-хаакчылар күш-культура болгаш спортка кичээлдеринге эвези хандыгып кирип турар. Күш-культураның элзэн хөй коллективтеринде өөрөдиге, спорт ажалы, «ГТО» комплексиниң эбуугар күш-культура ажалчынын болгаш разрядлы спортсменерин белеткээр кошка организацияланган. Туризмин болгаш альпинизмин хөгжүдериңни талазы-биле четпестер бар.

Организастыг ажалдык денчел бедилериниң талазы-биле профэвилелдериниң сорулгаларынын дугайын эш Шверник тодаргай чугаалаан. Профэвилелдериниң XI съездизиниң мурну чарында профэвилел организациянын отчеттары болгаш сонгудалары болуп эрткен. Профэвилелдер комитеттериниң ажал чорудулазын калбак шүгүмчүлөдиг болгаш бот-шүгүмчүлөдиг байдалдарда чугаалажып көрүп турган. Профэвилел кежигүнеринин чугаалары профэвилелдери моон сонгаар-да партиянын дайычы дузалакчылары болзун, күрүнеңи, ажил-агынын болгаш культураның тудуушкунуна оларнын ролу өсүүн дээр дугайында сагыш салышкын-биле синиккен турган.

ВЦСПС, профэвилелдериниң ТК-лары, профэвилелдериниң чөвүлд-

дери кадрлар-биле ажалды шиптирлиг экижидип, массалар-биле харыл-ээлдерин быжылгап ужурулук деп илеткелчи меделгези. ВЦСПС-тин, профэвилелдериниң төп, республика, край, область комитеттериниң болгаш чөвүлдериңиң ажалында кая-келер бюрократсыг ажал ам-даа чылганмаан. ВЦСПС-тиң килдестери болгаш эргелелдери профэвилел организациялары-биле кошмак харылзаалыг турган, четпестерин ууткаар талазы-биле оларга эвези дузалап турган.

Ооң соонда эш Шверник бүгү делегейни ажалчын чангыс эвин быжылгаар, тайбың болгаш демократия дээш демиселде совет профэвилелдериниң киржилгези-биле холбашкан айтырыгларды шипчип кирген. Пролетар интернационализмин принциптеринге шанчы совет профэвилелдери бүгү чурттарын ажалчын агызы болгаш профэвилелдериниң быжыг найыралдык болгаш сырый харылзааларын тургузуп турар. 1949 чылдан бээр Совет Эвилелинге 62 күрүнелерден 463 даштык ажалчын төлзөлөр кээп чорган. Ол-ла үениң дургузунда 269 совет профэвилел төлзөлери даштыкы профэвилелдериниң чалаанын эбуугар делегейниң яны-бүрү чурттарына барып чораннар.

—Улуг Кыдат Улус Республиканың, Польшаның, Чехословакиянын, Венгриянын, Румыниянын, Болгариянын, Албаниянын, Моол Арат Республиканың, Герман Демократтыг Республиканың болгаш Корея Улус Демократтыг Республиканың ажалчы чоннары-биле бистиң акм-дуамлышкы бузулбас найыралыктыг болгаш быжыг харылзааларынын дугайын бөгүн канчаар-да аажок улуг сеткил ханышкын-биле меделеп болуп бис.

Совет профэвилелдери даштыкы чурттарын ажалчы чоннары-биле профэвилелдериниң Бүгү-делегей федерациясында каттышкан, ол ажалчын агынын эки амдыралы, демократтыг эргелери болгаш хосталгалары дээш, бүгү делегейге тайбың дээш демиселге бүгү-делегейниң профэвилелдериниң чангыс аай чорунуң тодаргай илергелешкенин болуп турар. Совет профэвилелдери даштыкы чурттарын ажалчы чоннары-биле хол-холларындан туттунуп алгаш, тайбынның улуг херези моон моңгаар-даа камгалап, күш-ажылчы кижя төрөлетениң эң эки келир үези дээш демиселди чедижиниң болурунга бүгү күштери-биле идиң бээрлер.

Бодунуң илеткелчин доозуп тура, эш Шверникниң меделгези: Профэвилел эвилелдери ажалчы чоннары коммунисттик ниитилелдин илеткелчи, Төрзөн чуртунга бердинген тургузуучулары кылдыр кижизитилгениң херезинге Коммунист партиянын шынчы дузалакчы болгаш илеткелчи чөлөңгичи болуп турар. Социалист Төрзөн чурттуң улам ынай чекетелишкени дээш, улустун материалдык чаагай амдыралынын болгаш культурулук денчелениң чайгылыш чок өвүлдези дээш демиселге профессионал эвилелдери ажалчы чоннары Совет Эвилелинин Коммунист партиянын долгандыр улам сырый каттыштырарлар.

Илеткелчи бодунуң түнел өзүнгө Совет Эвилелинин Коммунист партиянынга алдар болдуруп йөрмөт саларга, чылганнар анаа динметтиг, үргүлчүлдегиди адыш часкаашкыны-биле ужурашканнар. Шупту туруп келген.

Ооң соонда съезд ВЦСПС-тиң ревизия комиссиянын даргазы эш Е. М. Савковтуң илеткелчин дыннаан. ССРЭ-нің профэвилелдериниң бирги хуралы ооң-биле доозулган. (СЭТА).

«Москваның үндезилекчизи Юрий Долгорукийге»
Ооң

САДЫГЖЫНЫҢ ЧЕДИИШКИНИ

Таңды районун Балгазында «Революцияны чалбыжы» колхозта магазин мурунку үелерде колхозчу тараачынарың иргелдезин чүгө хандырып шыдавай турган эвес, харын чамдык үелерде самчыдалдарга болгаш өрөлг болур чоруктарга безин таваржып, бараан саарылгазының планын-даа күүседип шыдавай турган. Аиаа Илья Наумович Тазмин эргелекчилээнинден бээр магазинниң ажылы дыка экижээн.

1954 чылдың беш айларында саарылга планын-даа 102 муң рубльдин бараанын ажыр садыглаан. Ооң ишинде апрельдин саарылга планын 130 хуу, майнын 130 хуу күүсеткен. Хереклекчилерин чүңү алысап чорурун ол айтырып, ылангыя сезонуг үелерде колхозчуларга чугула негетинин турар чүүлдерин эш Тазмин экип берип турар деп, колхозчу эш Леонтьева биле тракторист эш Лыпкин оларның чугаалап турары кончуг шып.

Илья Наумович Тазмин колхозчу тараачыларың хереклээн бараанын чогуур өйүндө хандырып берип, совет садыгыңиң сорулгазын тайылбырлап тургаш, бо чылын кооперацияга хэй санның кезжүгүнөриң кирип алган.

Дыка хэй колхозчулар магазинни дамчытыр музыка чүүлдерин, ооң ишинде аккордеоннары, гармоньнары, гитаралары, радиоприёмниктерин, фотоаппараттары болгаш хэй номнары чагыдып ап туралар. Даараныр болгаш сүт тырттырар машиналар-биле, демир орунар болгаш өске-даа чамдык барааннар-биле колхозчу малчынарың иргелдезин элээн хандырган. Эш Тазмин 1954 чылдың бараан саарылгазының планын ажыр күүседип турар Бай-Хаак суурда районун магазинни чарышка кыйгыраш, ол хүлээлгезин күүседип турар.

И. ЧОРБАЕВ.

Кыдат Улус Республиканың хоорайлары чыл бүрүдө-ле чагайжып турар.

Чурукта: Гуандун можда Сватоу хоорайның кезээ. Чуруу Сяньхуа агентиледди.

Кыдат Улус Республикада МТС-тер

ПЕКИН. «Женьмиңжибао» солуниң медээлэп турарың өзүгаар алырга, бо чылын Кыдат Улус Республикага күш-ажылчы бот-боттарыңа дузалажылга бөлүктөрүн, көдээ ажыл-агый кооперативтерин болгаш колхозтары хандырып турар машина-трактор станцияларының саны дыка улгадыр. Эрткен чылын Кыдатка он бир МТС-тер турган. Бо чылын оларның саны 69 четкен. Мурнай тургустунган машина-трактор станцияларында бир тракторнуң ажылдап кылары дыка улгаткан болгаш кылып турар ажылчың бот-өзүи чингез. Амгы үеде Кыдаттың машина-трактор станциялары чаксы тарылганы челишикин дөксөп, чайгы хову ажылдарыңа белеткелди доозуп турар.

(СЭТА).

Польшада башкыларның ажыл төлевирин бедиткени

ВАРШАВА. Польшаның телеграф агентилениң дамчыдып турарың өзүгаар алырга, школа херэзиниң хөгжүлдезиниң дугайында болгаш башкыларның материалдыг байдалын улам ыңай экижидериниң дугайында сагыш салышсаң, Польшаның Каттышкан ажылчың партиязының Төп Комитеди болгаш министрлер чөвүлели эге болгаш ортумак школаларың башкыларының ажыл төлевирин бедиткени дугайында доктаалды үндүргөн. Башкыларның билгинден болгаш стажында хамаарыштыр оларның ажыл төлевириниң чагыс-ай системасын тургузарың доктаады көрүп турар.

(СЭТА).

Албанияда улустун хуралдарыңа сонгулдалар түннелдери

ТИРАНА. Май 31-де Албанияның улус хуралдарыңа сонгулдаларың түннелдериниң дугайында төп сонгулда комиссиязың дыйнадың солуннар парлаан.

Дыйнадыңга чугаалап турары болза, регистраткатан 702476 сонгукчуларың иштинден бадылашыкынара 701942 кижи ийикпе, азы 99,92 хуузу киришкен. Демократтыг фронтунуң кандидаттары дээш 700983 сонгукчулар боттарыңды бадылашыкынарың берген ийикпе, азы бадылаанырың 99,86 хуузу болур. Ычангаштың демократтыг фронтунуң бүгү 134 кандидаттары Улустун хуралының депутаттарыга сонгурганнар.

«Зери и популит» солунуң бижип турары болза, сонгулдаларың түннелдери «партияга удуртурган демократтыг фронтга улустарың тильтирбес чагыс-ай чоруун» херечиле турар. Май 31-деги сонгулдалар болза, демократтыг фронтунуң чайыныанчак тильтегези, күш-ажыл партиязың болгаш чакаттың чорудуп турары иштики болгаш даштыкы политиканы долузу-биле чүлдүзүңүп көргөни болган деп солун айтып турар.

(СЭТА).

КУДР-нын үлетпүрүнүн катап тургузуушкуну

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демократтыг Республиканың улуг металлургия будурулгелериниң бирээзи болур Ханхэ можда Сониниң катап тургузуушунуң турар заводунуң бири мартен суугузу июнь 6-да каңы берген.

Будурулгениң коллективни заводтун арткан суугуларың болгаш агрегаттарың катап тургузуушкунунда улуг көдүрүшүкүн-биле ажылдап турар.

(СЭТА).

Даштыкы херектер министрлериниң Женева чөвүлел хуралы

ЖЕНЕВА. (СЭТА-ның тускай корр.). Июнь 5-те Женева чөвүлел хуралының хүн айтырымың бири пунктузу—Корей айтырымың чугаалажырыңа киржип турар 19 чуртарның төлээлери боттарының ээлчегин пленарлыг хуралыңа чыылашкан. Ван Вайтхакон (Тайланд) даргалаан.

Чурту демократтыг эгелерге тайбың каттыштарың аргазы-биле корей айтырымы шиттирлээринче угланган элээн хэй тодаргай саналдарың Корей Улус-Демократтыг Республиканың төлээлери Женева чөвүлел хуралының эң эгезинде, апрель 27-де кириген деп чүвени номчукуларга сагындырып каалы. Корейниң национал чагыс-ай чоруун катап тургузарыңа чамыктың мурнунда корей улустуң бодунуң херээ болур дээр принципке үндөзүлгө ол саналдар болза, корей улустуң күзөл-соруун ылап хостуу-биле илеридер болгаш кандыг-даа даштыкы холгаарлашыкыны база сонгукчуларга хамаарыштыр кандыг-даа ындайышкыны бодурубазын бүгү Кореяга хандырып нити корей сонгулдаларың чорударың көрүп турар. Ол сонгулдалар-биле КУДР-ның төлээлериңиң саналдары болза, нити корей сонгулдаларың чорутуруны Сбугу болгаш Мурнуу Кореяның аразыңа дугуржулганың аргазы-биле боттаныр, ому чорударда чуртуң ийи кезектериниң төлээлекчилеринден нити корей комиссия тургузунар ужуруг дээрин көрүп турар. Ол саналдар болза, нити корей сонгулдаларың чорударың бетиңде бүгү даштыкы шериглериң Кореяда үндүрерин болгаш Ыраккы Чөөн чүкө тайбыны хандырыңа онза сонуургалды күрүңөп Кореяның моон сонгаар тайбың хөгжүрүңү хандырып деп хүлээлгени боттарыңа атырың база көрүп турар.

КУДР-ның төлээлериңиң саналдарың СССР-ниң болгаш Кыдат Улус Республиканың төлээлери дөткөзүн деп чүве билдингир болгай. Ыңчаарга КУР-нуң төлээлери бүгү Кореяга хостуң сонгулдаларың чоруп турарың хайгаарал көөр төлээде, Кореяга дайыңа киришүүн нейтралдыг чурттарың төлээлеринден комиссия тургузар дугайында немелде саналды кириген.

КУДР-ның болгаш КУР-нуң төлээлериңиң саналдарың чагыс-ай, хамаарышпас, демократтыг корей күрүңиңиң тайбың арга-биле тургузарыңа орукту ажылдап турар болганда, ол саналдар хэй-нитиниң калбак санал-оналарында ниге дөткөмчөни болгаш чүлдүзүңүшкүңү хайыдырып турар. Ындыг болза-даа, чөвүлел хуралга маргыладалар чоруп турда, АКШ-тың болгаш өске-даа чамдык чурттарың төлээлери корей айтырымың талазы-биле КНО-нуң дүрүм чок шиттирлерин ажылап алгаш, Кореяның иштики херектеринче холгаарлап кирерин оралдашышсаң, ол саналдарга удурланып үгенер. АКШ-тың талазында корей айтырымы тайбың шиттирлээр күзөл чогуң, Мурнуу Кореяга бодунуң тергиделини хөвээр арттырар болгаш ол тергиделди бүгү чуртка негтередир деп ооң чүткүп турарың маргыладалар көргүскөн. КУДР-ның төлээлериңиң саналдарыңа үндөзүлгө дугуржулганың челип алыр чорукту бар шаа-биле моондктавышсаң, АКШ-тың болгаш ону эдгерген күрүңелериниң төлээлери дугуржулганы челип алырыңа дөгүм болур кире кандыг-даа саналдар кирибээр.

Майның 22-де Мурнуу Кореяның төлээлери АКШ-тың айтылганың өзүгаар кылганы, сонгулдаларың Мурнуу Кореяга даштыкы шериглер хөвээр артып турда база КНО-нуң контролюңуң алаанга чорударың көрүп турар бодунуң телевиделини кириген, ыңдыг болза-даа, КНО корей дайыныңа кирип, дайындажып турган талаларың бирээзи болур берген болгаш ооң-биле корей айтырымы шиттирлел турда улустар аразыңың шыңгы органы болуп үнер аргазың чидирген деп чүве билдингир болгай.

Мурнуу корейлериниң саналдарыңа хүлээп алыр аргажок деп чүве идене турза-даа, өтүңгү хуралга бир дугаарында сөс алган Эфиопияның төлээзи Габре Хейвот ол саналдарың дугуржулга челип алырыңа тааржыр үндөзүн кылдыр көргүзөриң оралдашкан. КУДР-ның төлээлериңиң саналдарыңа ол удурланып үгөн, ыңчалзажок, чөвүлел хуралга көрдүрериң-биле кириген ийи телевиделиниң аразында үндөзүн ыла-вырлар бар-даа болза, сонгулдаларың Кореяның бүгү девискэриңге чорудар ужуруг дээрзинге хамаарыштыр нити дугуржулга бар-дыр деп ол хүлээген.

КУДР-ның төлээлериңиң баштыңы Нам Ир бодунуң чугаазыңа Мурнуу Кореяның төлээлериңиң кириген телевиделини ханзы-биле анализтээн. Ол телевидел болза, Кореяның ийи кезектеринде херек кырында туруп турар байдалды шың үнелеп көөр күзөл чок чорукка үндөзүлгөң болгаш Кореяда тайбың таарыштырылганың дугайында айтырымыңа ажыл-херекчи чугаалажырыңа Мурнуу корей эрге-чагыргаларың со-нуургал чогуңуң дугайың херечилеп турар деп Нам Ир көргүскөн. КУДР-ның төлээлериңиң баштыңы бир эвес чөвүлел хуралдык киржикчилери корей айтырымы чурттуң демократтыг эгелерге тайбың каттыжарың аргазы-биле шиттирлээр деп күзээр болза, ыңдыг шиттирлерниң эки үндөзүн КУДР-ның төлээлериңиң саналдары, база ол ышкаш кыдат төлээлериң немелде саналы болур деп медеглээн.

Ооң соонда Кыдат Улус Республиканың төлээлериңиң баштыңы Чжоу Энь-лай сөс алган. Ооң медеглэени болза, корей айтырымы тайбың таарыштырыңа хамаарыштыр КУДР-ның төлээлериңиң кириген тодаргай саналдары ылаптыг хостуң сонгулдалары чорударыңа үндөзүлгө, корей улустуң национал чагыс-ай чоруун катап тургузар улуг аргаларың ооң мурнунга ажылдап турар. Ол соорулгага Мурнуу Кореяның төлээзиңиң саналдары тааржып шыдавас, ол саналдарың ултка-шынары даштыкы күштериниң дузасы-биле лисинманчы бузуттуг бөлүктү эрге-чагыргазың бүгү Кореяга негтердери болуп турар. Корей айтырымы чугаалажып көргөниң бүгү чорудулазың анализтээн, Чжоу Энь-лайның медеглэени болза, элээн хэй нити болдалар бар-дыр деп майның 13-те англи төлээлериң баштыңы Идениң чугаалааны ышкаш, дугуржулганы дилеп тыварыңа хамаарыштыр таарымчалыг арга чок деп санал болбас. Дугурушунган нити үндөзүн бири-бириниң арасыңа чыгыштырар деп чөвүлел хуралдык киржикчилерин Чжоу Энь-лай кыйгырган.

Филиппинериниң төлээзи Гарсиа, бүгү шиттирлээр оон манап турганы ышкаш, бодунуң чугаазыңа мурнуу корей төлээлериңиң саналдарың камгалаарыңа америк бадыткалың каттапкан. Гарсиа, КНО-нуң шиттирлери дүрүм өзүгаар эвес болгаш Женева чөвүлел хуралыңа кандыг-даа хамаарылга чок турбже, КНО-нуң ол шиттирлерин корей улуска ыявалга дөгээр деп «быжыг бузурелдин» илгергелээш, корей айтырымы шиттирлээринге ооң төлээлериңиң дузалаар хөөн чогуң көргүскөн.

Филиппинериниң төлээзи бодунуң чугаазыңа дооскан соонда сөт төлээлериң баштыңы В. М. Молотов сөс алган. Чөвүлел хуралдык киржикчилериниң улуг киңээңгей-биле дыннаалы бодунуң медеглелиңге корей айтырымың талазы-биле нити маргылааның чамдык түннелдериң ол үндүргөн. Ооң айтыканы болза, чамдык айтырымдарың талазы-биле төлээлериңиң болаларың элээн дөгүм турар чүве болганда, айтырымдарың дугуржулгалыг шиттирлээринге чөвүлел хурал челип болу дег чамдык

чугула айтырымдарың онзаларың бүгү барымдалары бар. Ол-ла үеде, В. М. Молотовтуң медеглэениң өзүгаар алырга, чөвүлел хуралдык киржикчилериниң бодалдары элээн каржып-даа турар принциптерни чөвүлел хурал киңээңгейин чугаалажып көөр болгаш оларны боттандырада практиктиг аргалары тыварың оралдажыр болза чогуур. Дугуржулгалыг шиттирлери челип ап болур айтырымлар онзалатынган болгаш немелде кылдыр катап көрзе чогуур айтырымы айтып турар шиттирлериң төлөвителини совет төлээлери чөвүлел хуралдык муруңга салган.

Бир эвес дугуржулганы челип алырыңа күзөл илгеритер чүве болза, корей айтырымың талазы-биле Женева чөвүлел хуралының шиттирлериниң үндөзүн болуп шыдаар чүгө ыңдыг чүүлдерин совет төлээлери бодунуң талазыңа саналдап турар шиттирлериң төлөвителиңге кириерин күзөөн. Ооң-биле кады маргыладалыг айтырымдарың талазы-биле санал-оналар солчурун үргүлдүлээрин саналдап турар деп Молотов чугаалаан. Совет саналды күзөп алырга чөвүлел хуралдык моон сонгааргы ажылын чигедир болгаш корей улустуң эрге-ажыктарына база ооң-биле бүгү нити тайбыны быжыглаарың эрге-ажыктарыңа тааржып турар дугуржулганы челип, аларыңа илгини бээр ийик деп В. М. Молотов онзалап шыган.

Ооң соонда сөс алган Голландияның төлээзи дугуржулганы челип аларыңа үндөзүңиңиң барың голланды төлээлери билеп турар деп медеглээн. Өөрүнчүгү фактор болза, Кореяны каттыштырар сорулга-биле бүгү Кореяга чамыктың мурнунда сонгулдалар чорудары эргөжөк чугула деп КУДР-ның-даа, Мурнуу Кореяның-даа төлээлериңиң санал турары болур деп ол чугаалаан. КУДР-ның саналдары нити корей сонгулдалары чорударда дөң саның төлээлериңиң чорудуруңуң принципин көрүп турары база эки чүүл болур. Голланды төлээзи бодалы-биле алырга ол берге чүүл болза, Кореяга бүгү нити сонгулдалары канчаар организастаар дээрзинге саналдарың каржып турар болур. Нити корей комиссияга Кореяның ийи кезектериниң төлээлериңиң аразыңа кады ажылдажылганы болдунар аргазың ол үндөзүн барымдаа чокка-ла хүлээвэр болгаш сонгулдалары КНО-нуң хайгааралыңы адаа-биле чорударың корей улуска албаап дөгээринче угланган мурнуу корей төлээлериңиң саналы дөткөзүн. Ооң түңгөл кылдыр медеглэени болза, Голландияның төлээлери СССР-ниң төлээлериңиң саналы улуг сонуургал-биле дыннаан болгаш ол саналдарың чогуур киңээңгей-биле өөрөңгө көөр.

Сөвалүде сөс алган Мурнуу Кореяның болгаш АКШ-тың төлээлери оларны боттарыңың бодалыңа корей айтырымың талазы-биле дугуржулга челип алыр чорук кирбей турар деп чүвени база катап көргүскөн. Олар бодунуң салым чолун шиттирлээр эргени корей улустуң бодунга тыпсып бээринден оттан-даа артык коргар деп чүвени көргүскөн. нити корей комиссияны тургузар дугайында саналга онза удурланганга Кореяда тайбыңчыдыга дугайында дугуржулганы күүседип турары хайгаарал талазы-биле нейтралдыг чурттарың комиссиязыңиң дугуржулганың хажымдыкыңың көргүскөн. АКШ-тың төлээзи Смит ол «барымдаага» үндөзүлгө Кореяга хостуң сонгулдалары чорудары хайгааралы-биле корей дайыныңа киришүүн нейтралдыг чурттарың төлээлериңден комиссияны тургузар дугайында КУР-нуң төлээлериңиң саналыңа удурланган.

Чжоу Энь-лай Смиттиң ол дадалаашкыны-биле чөшпээрлешпезин медеглээн.

Хурал ооң-биле доозулган.

Харыс салгалыг редактор Д. О. БЕГЗИ.

СЭКП Тыва обкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң үндүрүп турары

«АГИТАТОРНУҢ БЛОКНОДУНУҢ»

1954 чылдың ийги чартының чыгылганы чоруп турар.

«Агитаторнун блокноду» 20 конукта бир үнер.

Чыгылганы өртээ:

6 айда 2 рубль 50 коп.

Чыгылганы областың бүгү почта салбырлары болгаш почталыоннар, колхозтарда, совхозтарда, МТС-терде база албан организация, будурулге, өредилге черлеринде хэй-нитти тардыкчылар хүлээп ап турар.

«Союзпечать»

1954 чылдың ийги чартында «ШЫНЫҢ»

чагылганы хүлээп ап турар.

ЧАГЫЛГАНЫҢ ӨРТЭЭ:

Чартык чылда 26 рубль 10 коп.

Үш айда 13 рубль 5 коп.

Неделяда 5 үнер.

Чыгылганы Тыва областың бүгү харылаа конторалары, салбырлары болгаш агентилери хүлээп ап турар.

Ол ышкаш областың «ТУВИНСКАЯ ПРАВДА», «МОЛОДЕЖЬ ТУВЫ» — «ТЫВАНЫҢ АНЫЯКТАРЫ», «СЫЛДЫСЧЫГАШ»

солуннарның чыгылгаларың хүлээп ап турар.

СОЮЗПЕЧАТЬ.

Продукцияның шынарын бедидер

1942—43 чылдарда алгы заводунуң бир ажылчыны хүнде 4—5 чедир хөмнүң эдин кирип база хөмнүң будуушкунуң чүгө тал болгаш дыт чөвүрээзи-биле кылып, ону азы-бүрү өнөрже шилчилер аргазы чок турган. А сөөлгү 10—11 чылдарың дугузунда завод чүгө чаа техника-биле хандырылган эвес, харын эки кадрлар-биле долдунган.

1954 чылдың бири кварталың будурулге планын бүгү ажылчының 75,6 хуузу 120—200 хуу чедир күүсеткенер. 1954 чылда бир ажылчың хүнде 4—5 эвес, харын 45—50 чедир хөмнүң эдин кирип, ону азы-бүрү өнөрже шилчилдип турар апарган. 1953 чылдың бири кварталында завод бири сорттуң былгаарын кылып шыдавай турган болза, 1954 чылдың бири кварталында 500 кижиңиң кедер идиңи кылып болур хире былгаары үндүргөн. Бо фактылардан көөрге, завод чоңунуң негелдезинге сан-даа, шынар-даа талазы-биле бедик продукцияны берип болуруңа чигизик турбас.

Завод чаа үениң техниказы-биле чепсегленип, ажылга мергежилдик кадрлар-биле хандырылган-даа болза, дирекция чир будурулгениң үндүрүп турар продукцияны шынар-жыдар талазы-биле хемчег албайн турар. Оон туржук, будурулгениң ажылын экижидеринге дузалаар дээш бодунуң билгил мергежилин бедидип, төп областтарың сайзырангай заводтарың өөрөвирин күзөңгерге-даа, будурулгеге техниктиг бөлгүм тургузуукаанарга-даа дирекция чери дуза көргүзөриң бодавайн турар. 1954 чылда заводтук элээн хэй ажылчың кадрларыңың дилээң өзүгаар 3 кижиңи сайзырангай заводтарже өөредип чорударың азаан, оон бээр 9 чыл эрткен, а бо чылдың эгезинде база катап азаан, оозу база-ла сурап барган.

1953—54 өөредилге чылында будурулгеге техниктиг бөлгүм тургузар дугайында ажылчынарың болгаш профэвилел организациязың хэй

удаа дилээниң өзүгаар дужаал би-жээш, бөлгүмнүң өөрөңи черин тодаргайлап бербээң, ооң азы-биле хандырылган. Ол дугайында будурулгениң инженер-техниктиг ажылдакчыларың болгаш ажылчың, албан-хаакчыларың чөптүг саналдары херекке албас чоруктар директорнун талазыңа үргүлчү болуп турган.

Ол чоруктарың чылдагааныңдан алгы заводунуң үндүрүп турар продукциязың шынары чүгө багай болуп турар эвес, харын күрүнениң чиг-эдин үрей кылар чоруктар илереп турар. Чижээ, 1953 чылда 241 дөрбөлчүн метр, а 1954 чылдың чүгө бири кварталында безин 823 дөрбөлчүн метр алгыны сорттап ылгаар аргажок кылдыр үрей кылган.

Оон ыңай, алгы заводунуң кол хереклекчи болуп турар сапог мастерскаязың кылган идиктериниң шынары база куду, тодаргайлаарга, 1953 чылдың бири кварталында 1409 эш идиктерни кылган, а бо чылда бири кварталында чүгө 1108 эш идиктерни кылган, азы 300 эш идиктер эрткен чылдыгыңа четпейн барганы факт болур.

Хереклекчи бүрүзү эң-не хевирлиг болгаш бедик шынардыг барааны садып алырың үргүлчү күзөп чоруур. Аиаа үндөзүлгө, бистен — чурт үлетпүрүнүң бүгү ажылдакчыларынды, ылангыя удуртур кадрлардан партия болгаш чаксак шыныгы негеп турар дээрзин заводтун директору эш Скороходов будурулгениң-даа, хоорайның-даа хуралда-чыга үргүлчү чугаалап келген. А чамдык чүүлдерин талазы-биле миннишикинери болгаш азаашкынары кылгылап-даа турган. Ыңчалза-даа, ол хоозун азаашкынар түңгөл чок эрткени-биле заводта 20 муң рубльдиң былгаары ажылаар аргажок болуп турар. Ыңчаанга, заводтук будуруп турар продукциязың шынары бедидери улуу-биле негетиниң турар.

И. МААДЫР-ООЛ.

Спортсменнерниң мергежилин өстүрбейн турарыңдан

Чинк атлетиканың талазы-биле Сибирь болгаш Ыраккы Чөөн чүк зоназының бири чери дээш маргылаа Красноярск хоорайга май 30-ден июнь 1-ге чедир болуп эрткен.

Маргылаага киржиң 12 команда-лар бүрүн келген. Зона талазы-биле эрткен чылдың тилекчилери—Бурут-Моол АССР-ниң командазының составы туку көдүргөн, күш-культуру-жуларың парады эгелээш. Чинк атлетиканың маргылаазы бири хүнде 100, 400, 800 метр черлерге чадап чарыштар-биле болгаш чериң узунун халырының, тырыкы, ядро октаарының маргылаалары-биле эгелээш.

Ийи дугаар хүнүңде чериң бедини халырының, копье октаарының, урук-биле даимышпаан чериң бедини ажа халырының болгаш 10 километрге спортчу кылаштың талазы-биле болган. Үш дугаар хүнүңде шой октаарының, чериң узунун үш тепкеш халырының, 400 метрге барьерлиг болгаш 5 километрге чадап чарыштың эстафета маргылаазы-биле доозулган. Бо маргылаага Тыва областы бир-ле дугаар киржип турар.

Маргылааның изилтешкек үш хүнүң түннелинде, бири чери 27060 саныг Томск областы, ийингиңи 26940 саныг Красноярск хоорай болгаш 25593 саныг Иркутск областы алган. А бистин областың эң сөөлгүзү болган. Чинк атлетика талазы-биле Сибирь болгаш Ыраккы Чөөн чүк зоназының бири чери дээш маргылаага бистин командаңың киржикчизи К. Сивостова ядро октаарыңа үш дугаар чери алган болгаш 11 метр 30 сантиметрге октааныңдан бистин областың рекорду тургускан.

Бо маргылаага баш удур белеткел чорутпааныңдан бистин команда-

выстың составы техника талазы-биле деннели эң куду болган. Ооң барымдаазы болза, манаа мырыңдай эки белеткенип ап болу дег 10.000 метрге спортчу кылаштың белеткелин безин чорудуп көрбээң, ооң уламында команда бол талазы-биле маргылаага киржиң эргезин казыткан. Белеткениңге чугула—копье, урук, тырыкы дээш ышкаш спорт херекселдери Кызыл хоорайның күш-культура болгаш спорт бажыңының чанында чок.

Бо чүңү көргүзүп турары дээрге, областың кадык камгалап килдизиниң спорт болгаш күш-культура сектору база хоорайның өске-даа спорт нитилелдериниң организациялары маргылаага киржириң баш бурунгар белеткелин херекке албас азы маргылаага чедир каш хонуктар артканда ам кээп девидеп, белеткел чок кижилерин буу-хаа-биле чымй шапкаш, атыкашп келгени чагыс бо удаа эвес.

Хоорайда спорттуң азы-бүрү хевирлериниң II, III разрядтарлыг күш-культурулары хэй, а херек кырында маргылаа болур дээнде тывылбайн баар. А ВЛКСМ обком, хоорком, ылангыя спорт организациялары күш-культурулар-биле шенелде белеткелдерин чорудуп, оларны спортче хандылар. Эвилелдээр талазы-биле белеткел ажылын тоң багай чоруд